

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sukupuolen vahvistamisesta - asiantuntijalausunto

Aino Mattila, LT, dosentti
psykiatrian erikoislääkäri
ylilääkäri (mm. TRANS-poliklinikka)
vastuualuejohtaja
Mielialahäiriöiden vastuualue

Tausta ja sidonnaisuudet

- perehtynyt sukupuoli-identiteettikysymyksiin loppuvuodesta 2002 lähtien
- Taysin aikuisten TRANS-poliklinikan 'perustaja' 1.1.2003 – 1,5 tunnin perehdytyksellä
- muutamaa vuotta lukuun ottamatta Taysin TRANS-poliklinikan toiminnasta vastaava psykiatrian erikoislääkäri ja/tai hallinnollinen esimies
- henkilökohtaisesti tutkinut satoja transsukupuolisia
- aiheeseen liittyvää tutkimusta
- artikkeleita ja oppikirjan lukuja
- edellisen translakityöryhmän (2014-2015) pysyvä asiantuntijajäsen
- lääketieteellinen katsaus ICD-10-tautiluokituksen maakohtaista muutosta varten (mm. transseksuaalisuus → transsukupuolisuus, joidenkin diagnoosien poisto tarpeettomina)
- DSM-5-diagnoosiluokituksen käännöstyössä seksuaalihäiriöiden ja sukupuoli-identiteettihäiriön diagnooseissa
- ei sidonnaisuuksia

Laki transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Vahvistamisedellytykset

Henkilö vahvistetaan kuuluvaksi vastakkaiseen sukupuoleen kuin mihin hänet on väestötietolaissa (507/1993) tarkoitettuun väestötietojärjestelmään merkitty, jos hän:

- 1) esittää lääketieteellisen selvityksen siitä, että hän pysyvästi kokee kuuluvansa vastakkaiseen sukupuoleen ja että hän elää tämän mukaisessa sukupuoliroolissa sekä siitä, että hänet on steriloitu tai että hän muusta syystä on lisääntymiskyvytön;
- 2) on täysi-ikäinen;
- 3) ei ole avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa; ja
- 4) on Suomen kansalainen tai hänellä on asuinpaikka Suomessa.

Pysyvä kokemus?

- *lääketieteellisiä hoitoja ohjaavissa diagnooseissa* on vaihtelevia määritelmiä kokemuksen kestosta diagnoosia asetettaessa:
  - ICD-10: kokemus kestänyt vähintään 2 vuotta
  - ICD-11: ei aikakriteeriä
  - DSM-5: kokemus kestänyt vähintään 6 kuukautta
- diagnoosit eivät ulota aikakriteeriä tulevaisuuteen
- diagnooseissakin on pääasiassa kyse tutkittavan henkilön omasta kertomuksesta
- ei ole objektiivista lääketieteellistä menetelmää sen selvittämiseksi, kuinka kauan henkilön kokemus todellisuudessa on kestänyt tai tulee kestämään

Laki transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Vahvistamisedellytykset

Henkilö vahvistetaan kuuluvaksi vastakkaiseen sukupuoleen kuin mihin hänet on väestötietolaissa (507/1993) tarkoitettuun väestötietojärjestelmään merkitty, jos hän:

- 1) esittää lääketieteellisen selvityksen siitä, että hän pysyvästi kokee kuuluvansa vastakkaiseen sukupuoleen ja että hän elää tämän mukaisessa sukupuoliroolissa sekä siitä, että hänet on steriloitu tai että hän muusta syystä on lisääntymiskyvytön;
- 2) on täysi-ikäinen;
- 3) ei ole avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa; ja
- 4) on Suomen kansalainen tai hänellä on asuinpaikka Suomessa.

Miten sukupuoliroolissa
elämistä mitataan
lääketieteellisesti?

Työn/ammatin
perusteella?
Perheroolin
perusteella?

Miehisten/naisellisten
käytöksen
perusteella?

Harrastusten
perusteella?

Pukeutumisen
perusteella?

Hiusten pituuden
perusteella?

Sukupuolirooli

- sosiaalinen konstruktio
- ympäröivästä kulttuurista riippuvainen
- moninainen
- muuttuu ajan saatossa

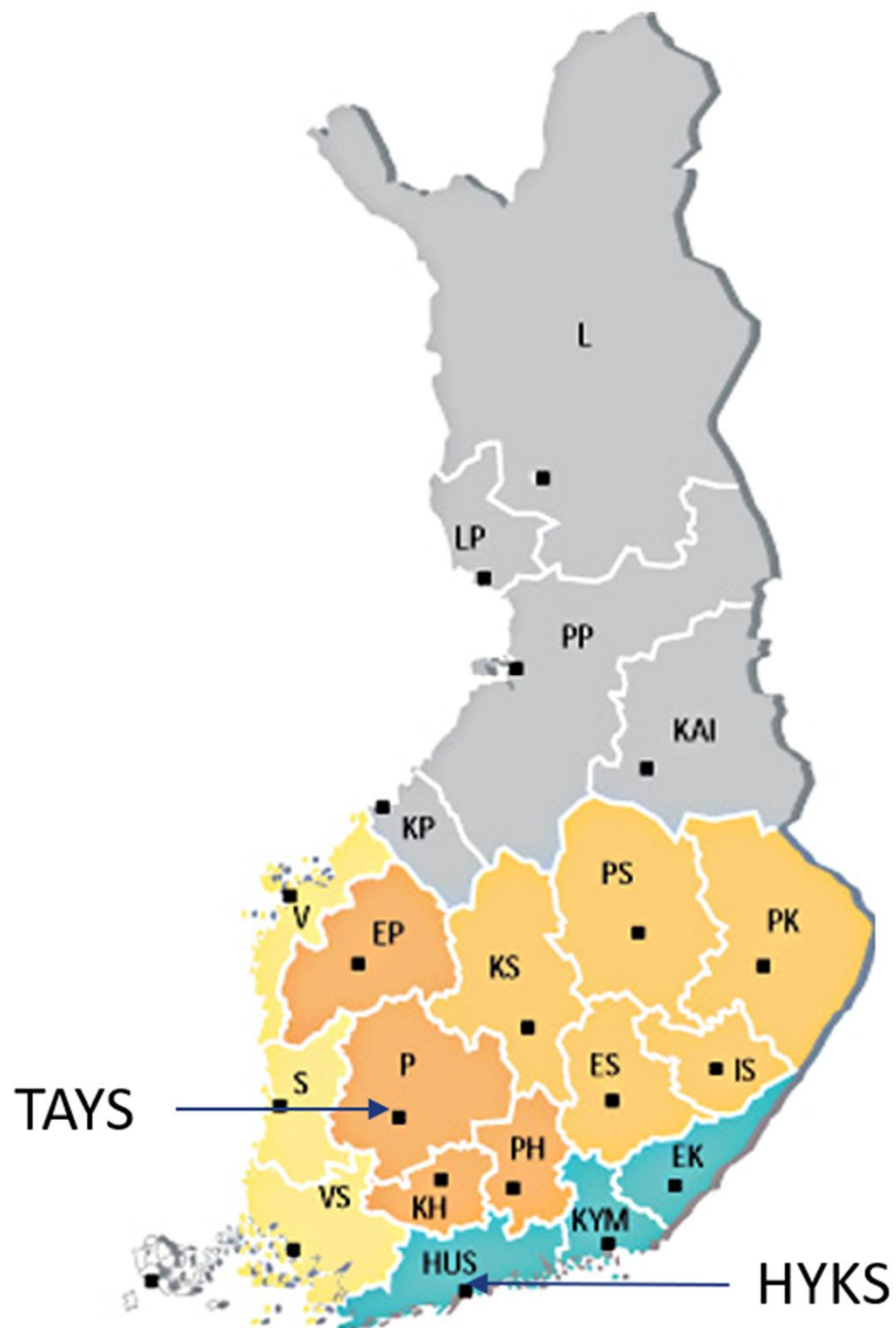
**Ei ole
mitattavissa
lääke-
tieteellisesti**

Sukupuoliroolin määrittely-yrityksiä translain edellyttämään lausuntoon

- ei ole mitään luotettavaa keinoa objektiivisesti selvittää tai määritellä kenenkään ihmisen jossain sukupuoliroolissa elämistä
  - ainoa todistettavissa oleva ”vastakkaisen sukupuolen sukupuoliroolissa” elämisestä kertova tosiasia voi olla (perinteisesti sukupuolittunut) etunimi
    - maistraatit/DVV:t hyväksyvät nykyään etunimien vaihtamisen *ennen* sukupuolen oikeudellista vahvistamista tutkittavan ilmaistessa sen olevan välttämätöntä oikeaksi koetun sukupuolen roolissa elämiseksi
    - kaikki eivät kuitenkaan vaihda etunimiä tässä vaiheessa
    - osa ottaa sukupuolineutraalit etunimet
  - henkilöt voivat myös ilmoittaa käyttävänsä kyseisen sukupuolen mukaisia yleisiä käymälöitä tai pukuhuoneita
    - psykiatrian erikoislääkärin ei ole mahdollista todentaa yleisten käymälöiden tai pukuhuoneiden käyttöä, vaan niiden osalta nojaututaan puhtaasti tutkittavan kertomukseen
- ihminen itse tietää parhaiten, missä roolissa/rooleissa hän elää

Lisäntymiskyvyttömyysvaatimus

- eettisesti vaikea vaatimus lääkäreille: ruumiilliseen koskemattomuuteen kajotaan hallinnollisen toimenpiteen mahdollistamiseksi
- nykyisen translain esitöihin tutustumalla tämän vaatimuksen välttämättömyys ei ole selvinnyt
- asian lääketieteellinen perustelu tutkittaville on siksi ollut mahdotonta
- nykyisessä translaissa ei edellytetä *pysyvää* lisääntymiskyvyttömyyttä
- maistraatit alkoivat vähitellen hyväksyä transpoliklinikoiden lääkäreiden lausunnot, joissa tutkittavien todettiin olevan säännöllisesti käyttämänsä hormonihoiton vuoksi lisääntymiskyvyttömiä
  - lisääntymiskyvyttömyyden saavuttaminen kestää n. 0,5 – 1 vuotta
  - saattaa olla palautuva, joskaan ei aina
- hyvin harva tutkituista on hakeutunut sterilisaatiotoimenpiteeseen lisääntymiskyvyttömyyden saavuttaakseen

Kaksi (aikuisten) tutkimusyksikköä riittämättömät

- tutkittavat/potilaat epätasa-arvoisessa asemassa asuinpaikkakunnan vuoksi
- aikuisten transpoliklinikat ylikuormittuneet
- vaikea ohjata potilaita asianmukaiseen tukihoitoon/jatkohoitoon, kun ei tuntemusta alueellisista palveluista (teettää paljon työtä yrittää selvittää niitä tapaus tapaukselta)
- keskittämisasetuksella voisi lisätä tutkimusyksiköitä
  - joko yksi Pohjois-Suomeen (OYS)
  - tai kaikkiin viiteen yliopistosairaalaan (huom. väestötiheys)
- osaamista voidaan tukea koulutuksella, mentoroinnilla, työnohjauksella jne. nykyisten yksiköiden voimin (vrt. allekirjoittaneen 1,5 tunnin perehdytys)

The background of the image is a piece of marbled paper with a complex, organic pattern of swirling, vein-like shapes in various shades of grey, white, and light blue. The pattern is dense and covers the entire surface.

Kiitos mielenkiinnosta